

Байдак Л.І.

Сумський національний аграрний університет, Україна

Мотиваційне навчання іноземній мові студентів нелінгвістичних вишів

У статті розглядається проблема впливу мотиваційного компоненту на процес навчання іноземній мові, проаналізовано різні види мотивації та шляхи її підвищення. Майбутня професійна діяльність виступає стійким мотивом у процесі навчання іноземній мові студентів нелінгвістичних спеціальностей.

В умовах динамічних процесів розвитку та модернізації вищої професійної освіти значно зросли вимоги до рівня володіння іноземною мовою студентами-випускниками нелінгвістичних вищих навчальних закладів. Конкурентоспроможність майбутніх фахівців безпосередньо залежить від рівня їх загальної культури, так само, як і від сформованості професійної іншомовної комунікативної компетенції, що може стати важливим критерієм відбору у процесі працевлаштування. Оптимізувати процес навчання фаховій іноземній мові можливо, якщо враховувати мотиваційну готовність студентів до вивчення іноземної мови та моделювати ситуації, максимально наближені до реальних умов їх майбутньої професійної діяльності.

Це особливо важливо в умовах викладання іноземної мови для студентів нелінгвістичних ВНЗ, де обсяг часу, відведеного на цю дисципліну, незначний. До того ж, викладачам часто доводиться стикатися з проблемою низького рівня знань студентів з іноземної мови, що змушує виконувати функцію шкільних учителів та формувати знання про мову, а не уміння її практичного використання у майбутній професійній діяльності. Студенти часто не зацікавлені у вивченні іноземної мови і ведуть себе пасивно під час практичних занять та у процесі самостійної роботи. Тож перед викладачем стоїть завдання створити сприятливі умови для оволодіння мовою, які передбачають відносно високу значимість цільових установок та помірні труднощі процесу засвоєння.

Викладач має переконати студентів у тому, що вивчення іноземної мови необхідне для їх успішної професійної діяльності у майбутньому.

Сучасні методики викладання іноземної мови надають вагомого значення питанням залучення емоційного та мотиваційного компонентів у процес навчання іноземній мові. Аналіз наукових робіт, присвячених проблемам професійної підготовки студентів нелінгвістичних вишів, дозволяє зробити висновок, що оптимальне використання можливостей різних форм та методів навчання, які мають прикладний характер, сприяють формуванню мотивації, стійкого інтересу до дисципліни, отриманню нових наукових знань, а також професійних умінь, які можуть бути використані як інструмент вирішення професійних завдань.

Психологія визначає, що пізнавальна діяльність поряд зі знаннями, уміннями та навичками включає і мотиваційний компонент (мотиви, інтереси, ставлення). Мотивація розглядається психологами як джерело спрямованості особистості на предмети та явища дійсності, у результаті чого і виникає активність. Залежно від зв'язку мотивів зі змістом та особливостями виконуваної діяльності можна виділити внутрішні та зовнішні мотиви.

Зовнішні мотиви залежать від чинників, що знаходяться поза навчальною діяльністю. Вони можуть бути як позитивними, так і негативними. Позитивні мотиви включають два види: соціальні, зумовлені, наприклад, почуттям обов'язку, та приватні, вузькоособисті мотиви (за термінологією А.М.Леонтьєва). Зовнішні мотиви, як відзначають психологи, не мають такої спонукальної дії, як внутрішні, і тому недостатньо ефективні в навчальній діяльності. Зміст діяльності, яка для здійснюючої її особи не має широкого, узагальненого та пізнавального мотиву, позбавлений особистісної суті. Така діяльність не лише не здатна збагачуватися з точки зору свого внутрішнього змісту, але і стає психологічно обтяжливою для людини [1].

На відміну від зовнішніх мотивів внутрішні залежать від чинників, які містяться у самій навчальній діяльності. Внутрішні мотиви – це пізнавальні мотиви, джерелом яких є усвідомлена пізнавальна потреба, яка задовольняється

у навчальній діяльності. Пізнавальний мотив надає цій діяльності особистісної значимості, завдяки чому вивчення навчальної дисципліни набуває для студента самостійної цінності.

Психологи наголошують, що для того, щоб навчальна діяльність відбувалася повноцінно, повинні працювати одночасно і внутрішні, і зовнішні мотиви. На заняттях з іноземної мови зовнішніми мотивами можуть бути, наприклад, оціночний бал, контроль, який демонструє результат виконаної діяльності, підкріплення успіхом і т.п. Слід зазначити, що на різних етапах розвитку особистості провідними виступають різні мотиви. Наприклад, для студентів вищих навчальних закладів стійким мотивом виступає уявлення про їх майбутню діяльність, професію. Цей мотив може надати життєвого сенсу діяльності з оволодіння іноземною мовою (мовою своєї спеціальності), якщо її включити до провідної діяльності. Важливо підбирати такі додаткові матеріали, які відповідають фаховим інтересам студентів. Ці матеріали повинні зацікавити їх не лише з точки зору отримання знань з іноземної мови, але й з точки зору перспектив їх використання для розширення та поглиблення фахових знань, самостійного отримання необхідної професійної інформації.

Спосіб підбору і пред'явлення матеріалу, вибір прикладів та ілюстрацій, поведінка викладача повинні спрямовуватися на те, щоб зацікавити студентів, викликати у них позитивні емоції. Перш за все, сам характер навчального матеріалу та навчального процесу має виступати джерелом різного емоційного ставлення до предмету, хоча цей чинник досить суб'єктивний і може коливатися залежно від індивідуальних здібностей студентів. Почуття, які виникають у процесі навчання, можуть бути обумовлені соціально, тобто ставленням до цього предмету широкого кола людей. Це досить суттєвий психологічний чинник, його прояв ми можемо спостерігати у наші дні (масовий інтерес до вивчення іноземних мов). Нарешті, характер та ступінь залучення емоцій у навчання визначаються природою індивідуальних потреб, які розвиваються та змінюються у процесі діяльності. Цей фактор є найважливішим, оскільки, перебуваючи у сфері психологічної характеристики

особистості, він безпосередньо пов'язаний з об'єктивними умовами її існування як соціальної одиниці, що дозволяє поставити питання про прогнозування емоційного стану у процесі навчання, а також про можливості формування ставлення, підвищуючи інтенсивність засвоєння.

Різноманітні аспекти мотивації, а також ієрархія мотивів, які змінюються на різних етапах навчальної діяльності, висувають відповідно різні вимоги до її організації. При цьому функції мотивів як ланки, яка спонукає до діяльності і спрямовує її, активізуються у тому випадку, коли задоволення потреб виявиться доступним у процесі навчання і шляхом навчання.

З огляду на проблему підвищення навчальної мотивації студентів нелінгвістичних вишів до вивчення іноземної мови, варто звернутися до моделі навчальної мотивації Золтана Дорнея, компонентами якої є такі:

1) інтегративність (позитивне сприйняття іноземної мови та культури, прагнення тих, хто вивчає мову, інтегрувати себе у культуру цієї мови та стати схожими на носіїв цієї мови);

2) інструментальність (прагматичний зиск, який студенти сподіваються отримати у результаті вивчення мови);

3) значимість співтовариства носіїв мови, яка вивчається (прагнення тих, хто вивчає мову, стати частиною референтної групи шляхом отримання якості, яка її вирізняє – володіння мовою);

4) ставлення до носіїв мови, яка вивчається (прагнення до безпосереднього контакту з ними);

5) інтерес до культури (сприйняття продуктів культури, пов'язаних з іноземною мовою та її носіями, та засобів масової інформації, які їх передають);

6) лінгвістична впевненість (переконаність у тому, що цілі у вивченні мови посилені та досяжні);

7) оточення (вплив батьків, сім'ї, друзів, зокрема, їх ставлення до іноземної мови та її носіїв) [3].

Таким чином, посилюючи кожний компонент окремо та всю систему в цілому, можна підвищити результативність процесу вивчення іноземної мови.

Оптимізувати процес навчання іноземній мові професійного спрямування можливо з урахуванням мотиваційної готовності студентів до вивчення іноземної мови, а також моделювання ситуацій, максимально наближених до реальних умов їх майбутньої професійної діяльності.

Мотиваційна готовність включає:

- 1) психологічну адаптацію студентів до умов навчання;
- 2) наявність у тих, хто вивчає мову, базових знань, умінь та навичок, необхідних для успішного здійснення іншомовної мовленнєвої діяльності;
- 3) усвідомлення мотивів застосування комунікативних умінь (в читанні, мовленні, аудіюванні та письмі) у майбутній професійній діяльності та потребі їх вдосконалення.

На жаль, у викладача вишу замало часу на те, щоб пробудити зацікавленість до вивчення іноземної мови. Тому важливим завданням стає формування стратегій поведінки особистості при вивченні іноземної мови у нелінгвістичному вищому навчальному закладі.

Мотиваційні стратегії (результативно-цільова і процесуальна) є регуляційними механізмами, які дозволяють коректувати силу мотивації тих, кого навчають. Оптимальне поєднання результативно-цільової та процесуальної мотивацій забезпечує найвищий успіх оволодіння студентами іноземною мовою за показниками успішності та задоволеності. Функція мотиваційних установок цільового типу полягає у створенні єдиного смислового простору. У межах і під тиском єдиного смислового простору діють алгоритми процесуальних спонукань, забезпечених програмно-контрольними діями викладача і самого студента. При цьому оптимальна зона поєднання зміщується у бік або однієї, або іншої стратегії, залежно від рівня вихідної мотивації навчання, рівня володіння мовою та відповідних труднощів. Для нелінгвістичних вишів характерне поєднання низького рівня потреб у зовнішніх стимулах з боку студентів та більш високої регламентації навчальних

дій збоку викладача. До чинників, які блокують засвоєння мови, відносять низьку значимість цільових установок та високі труднощі процесу навчальної діяльності.

Багато викладачів та дослідників пропонують свої способи підвищення мотивації у студентів до вивчення іноземної мови. О.В.Наумова, наприклад, пропонує такі:

- 1) створення спеціально розробленої системи вправ, виконуючи які студенти відчували б результат своєї діяльності;
- 2) залучення емоційної сфери у процес навчання;
- 3) педагогічний вплив викладача, а саме, наявність стимулів та підкріплень;
- 4) використання аудіовізуальних засобів під час занять;
- 5) використання особистісної індивідуалізації [2].

Окрім вище зазначеного, підвищенню мотивації сприяють: залучення студентів до самостійного виконання завдань; контроль знань, умінь та навичок; лінгвокраїнознавчий матеріал; сприятлива атмосфера під час занять. Застосування на заняттях сучасних інформаційних технологій (Інтернет, соціальні мережі, блоги, подкасти та таке інше) має значний вплив на формування позитивної мотивації до вивчення іноземних мов.

Тож у навчанні студентів нелінгвістичних вишів іноземній мові слід враховувати специфіку, яка полягає у низькій мотивації та часом у значних труднощах оволодіння мовою. Формування стійкого рівня мотивації вимагає від викладача врахування особистого досвіду студентів, їх інтересів та уподобань, емоцій та почуттів. Підвищення мотивації веде безпосередньо до підвищення рівня засвоєння іноземної мови, що має позитивний ефект на успішність та самовдоволення.

Література:

1. Леонтьев А. Н. Психологические механизмы мотивации учебной деятельности: учеб. пособие. Новосибирск: Изд-во НГПИ, 1986. 92 с.

2. Наумова О.В. Формирование мотивации учебной деятельности при изучении иностранного языка в процессе обучения аспирантов [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.iling-ran.ru/library/sborniki/for_lang/2009_01/13.pdf.
3. Dörnyei, Z. Motivation and Motivating in the Foreign Language Classroom. // The Modern Language Journal, Vol.78, №3 (Autumn, 1994). – pp.273-284 – URL: <http://www.jstor.org/stable/33017>